

NOTINCH OILALAR BILAN IJTIMOIIY ISH TEXNALOGIYALARI.

Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali

Ijtimoiy ish ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabalari

Hasanova Shaxinabonu Alisher qizi

Ro'ziyeva Malika Ilyos qizi

Ilmiy rahbar:

Ibragimov Jahongir Toshniyozvich

Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali

Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada notinch oilalar bilan ijtimoiy ish olib borishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalar tahlil qilinadi. Notinch oilalar – bu ichki nizolar, zo'ravonlik, moddiy ta'minotsizlik yoki ruhiy salomatlik bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lgan oilalardir. Ular bilan ishlashda kompleks, tizimli va individual yondashuvni talab qiluvchi ijtimoiy ish texnologiyalari qo'llaniladi. Tadqiqotda xususan, ijtimoiy diagnostika, oilaviy maslahatlar, mediatsiya, resurslarni safarbar etish, rehabilitatsiya va profilaktika texnologiyalari o'rganiladi. Shuningdek, ijtimoiy ishchi va psixologlar hamkorligida amalga oshiriladigan aralashuv bosqichlari, ular samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar, xorijiy va mahalliy tajribalar asosida tahlil qilinadi. Ishning maqsadi – notinch oilalarni barqarorlashtirish, bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ijtimoiy rehabilitatsiya jarayonini ilg'or texnologiyalar asosida takomillashtirishdir.

Kalit so'zlar: Notinch oilalar, ijtimoiy ish, ijtimoiy ish texnologiyalari, ijtimoiy diagnostika, oilaviy zo'ravonlik, rehabilitatsiya, Konsultativ yordam, oilaviy

muammolar, profilaktik ishlar, resurslarni safarbar etish, mediasiya, jtimoiy qo'llab-quvvatlash

Annotation: This paper explores modern social work technologies applied when working with dysfunctional families. Such families often face internal conflicts, violence, financial instability, or psychological issues, requiring complex, systematic, and individualized interventions. The research focuses on key technologies such as social diagnostics, family counseling, mediation, mobilization of resources, rehabilitation, and prevention. It also analyzes the stages of intervention involving cooperation between social workers and psychologists, and evaluates approaches based on both international and local experiences. The primary goal is to stabilize at-risk families, protect the rights and interests of children, and improve the social rehabilitation process through innovative technologies.

Keywords: Troubled families, social work, social work technologies, social diagnostics, domestic violence, rehabilitation, consulting assistance, family problems, preventive work, resource mobilization, mediation, social support

Аннотация: В данной работе рассматриваются современные технологии социальной работы с неблагополучными семьями. Такие семьи сталкиваются с внутренними конфликтами, насилием, финансовыми трудностями или психологическими проблемами, что требует комплексного, системного и индивидуального подхода. Исследование охватывает технологии социальной диагностики, семейного консультирования, медиации, мобилизации ресурсов, реабилитации и профилактики. Особое внимание уделяется этапам вмешательства с участием социальных работников и психологов, а также анализируются как зарубежные, так и отечественные практики. Основная цель — стабилизация неблагополучных семей, защита прав и интересов детей и совершенствование процесса социальной реабилитации на основе инновационных технологий.

Ключевые слова: Неблагополучные семьи, социальная работа, технологии социальной работы, социальная диагностика, домашнее насилие, реабилитация, консультационная помощь, семейные проблемы, профилактическая работа, мобилизация ресурсов, медиация, социальная поддержка

Kirish .

Oila – har bir jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti bo‘lib, unda shaxsning shakllanishi, tarbiyasi va ijtimoiylashuvi amalga oshadi. Har qanday jamiyatning barqarorligi, farovonligi va kelajagi sog‘lom va mustahkam oilalarga bog‘liq. Afsuski, hayotda turli omillar ta’sirida oilalarda muammolar, ijtimoiy tangliklar, nizolar va beqarorlik holatlari yuzaga kelib, ularni “notinch oilalar” sifatida e’tirof etishga asos bo‘ladi. Notinch oilalar bu – ichki muhitda muntazam nizolar, zo‘ravonlik, ruhiy va jismoniy befarqlik, moddiy ta’minotsizlik, bolalarga nisbatan e’tiborsizlik kabi salbiy omillar mavjud bo‘lgan oilalardir. Bunday muhitda voyaga yetayotgan bolalar xavf ostida qoladi, ularning huquqlari poymol qilinadi va sog‘lom ijtimoiylashuvi jiddiy xavf ostida bo‘ladi. Notinch oilalarning jamiyatdagi salbiy ta’sirini kamaytirish, ularni barqarorlashtirish, ichki muammolarini hal etish va bolalar manfaatlarini himoya qilish maqsadida ijtimoiy ish sohasida samarali, tizimli va innovatsion yondashuvlar zarur bo‘ladi. Ana shunday yondashuvlardan biri – ijtimoiy ish texnologiyalaridir. Ijtimoiy ish texnologiyalari bu – muayyan ijtimoiy muammoni aniqlash, tahlil qilish, hal etish va barqaror natijaga erishishga qaratilgan tizimli usullar majmuasidir. Notinch oilalar bilan ishlashda esa bu texnologiyalar yanada murakkab va ko‘p bosqichli shaklda amalga oshiriladi. Mazkur mavzuni o‘rganishning dolzarbligi shundaki, notinch oilalarning soni ortib borayotgan bir paytda, ijtimoiy himoya, psixologik yordam va rehabilitatsiya jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish, ijtimoiy ishchilar, psixologlar, pedagoglar va boshqa mutaxassislar o‘rtasida samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zaruratga aylangan. Ushbu ishda notinch oilalarni aniqlash mezonlari, ular bilan ishlashda qo‘llaniladigan ijtimoiy ish texnologiyalari, xalqaro va mahalliy tajribalar, profilaktika, maslahat va rehabilitatsiya usullari chuqur o‘rganiladi.

Shuningdek, notinch oilalarni barqarorlashtirish, bolalar xavfsizligini ta'minlash va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism:

Notinch oilalar – bu o'z ichida barqarorlik, o'zaro hurmat va muvozanat yo'qolgan, ichki nizolar, zo'ravonlik, befarqlik va ijtimoiy beqarorlik holatlari mavjud bo'lgan oilalardir. Bunday oilalarda bolalar psixologik va jismoniy tahdid ostida yashaydi, ularning ijtimoiylashuv jarayoni izdan chiqadi.

Odatda, notinch oilalar quyidagi mezonlar asosida aniqlanadi:

- Davomli ichki mojarolar va zo'ravonlik holatlari;
- Bolalarga e'tiborsizlik yoki ularga nisbatan befarqlik;
- Moddiy nochorlik va ijtimoiy resurslardan uzilish;
- Spirtli ichimlik yoki giyohvandlikka bog'liqlik;
- Psixologik muvozanatsizlik yoki ruhiy salomatlik muammolari.

Mazkur oilalarni aniqlashda ijtimoiy diagnostika va monitoring texnologiyalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy diagnostika texnologiyasi

Ijtimoiy diagnostika – bu oilaning ijtimoiy holatini baholash, muammo ildizlarini aniqlash va aralashuv strategiyasini ishlab chiqish jarayonidir. Bu bosqichda ijtimoiy ishchi oiladagi vaziyatni tahlil qiladi, muammolarni aniqlaydi va ularning ziddiyat darajasini belgilaydi.

Konsultativ yordam texnologiyasi

Notinch oilalarga psixologik va ijtimoiy maslahatlar berish, ular bilan individual va guruhli suhbatlar o'tkazish orqali oilaviy muammolar yechimiga yo'l ochiladi. Konsultativ yordam odatda psixolog va ijtimoiy ishchi tomonidan amalga oshiriladi.

Reabilitatsiya texnologiyasi

Reabilitatsiya texnologiyalari oilaning funktsional holatini tiklashga, uning a'zolarini ijtimoiy faol hayotga qaytarishga xizmat qiladi. Bu bosqichda maxsus markazlar, sog'lomlashtirish dasturlari, ruhiy tiklanish mashg'ulotlari amalga oshiriladi.¹

Profilaktik ishlar texnologiyasi

Profilaktika texnologiyasi muammoning chuqurlashishining oldini olishga qaratilgan. Bu jarayonda maktablar, mahalla fuqarolar yig'inlari, tibbiy muassasalar bilan hamkorlikda profilaktik suhbatlar, treninglar, seminarlar tashkil etiladi.

Mediasiya texnologiyasi

Mediasiya – bu oiladagi nizolarni uchinchi neytral shaxs – mediatsiya mutaxassisi yordamida tinch yo'l bilan hal qilish texnologiyasidir. U oilaviy zo'ravonlikni kamaytirish va muloqotni tiklashga xizmat qiladi.

Resurslarni safarbar etish texnologiyasi

Oilaga zarur resurslarni – moliyaviy yordam, psixologik maslahat, tibbiy xizmatlar, bolalar bog'chalari yoki maktablar bilan bog'liq resurslarni jalb qilish orqali muammoni tizimli hal etish imkoniyati yaratiladi.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash texnologiyasi

¹ G'aybullaev M.M. – "Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti" (Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020)

Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash texnologiyasi orqali oilaga doimiy yordam ko‘rsatish, unga ijtimoiy xizmatlar tizimi orqali yo‘llanma berish, hayot sifatini yaxshilash bo‘yicha uzluksiz monitoring olib boriladi.²

Xalqaro tajriba asosida texnologiyalarning qo‘llanilishi

Yevropa davlatlarida, xususan Germaniya va Shvetsiyada notinch oilalar bilan ishlashda “Case Management” yondashuvi asosida kompleks texnologiyalar tatbiq etiladi. Har bir oila uchun alohida reja tuziladi va mutaxassislar guruhi muntazam baholab boradi. AQShda esa “Family Preservation Services” modeli asosida oilani saqlab qolish va ichki resurslarni safarbar qilishga qaratilgan aralashuvlar qo‘llaniladi. Bu tajribalar O‘zbekiston sharoitida ham bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.³

Xulosa:

Notinch oilalar bilan ishlashda ijtimoiy ish texnologiyalari muhim bir qadam bo‘lib, ular oilaning ichki va tashqi holatini o‘rganish, ijtimoiy yordam ko‘rsatish va oilaning farovonligini tiklashni maqsad qiladi. Ijtimoiy diagnostika, rehabilitatsiya, konsultativ yordam va mediasiya texnologiyalari notinch oilalarga zarur yordamni o‘z vaqtida taqdim etishga imkon beradi. Bu texnologiyalar individual yondashuvni qo‘llab, oila a‘zolarining psixologik, ijtimoiy va jismoniy muammolarini bartaraf etishga qaratilgan. Profilaktik ishlar oilada sodir bo‘lishi mumkin bo‘lgan zo‘ravonlik va boshqa salbiy holatlarning oldini olishga yordam beradi. Resurslarni safarbar etish va oila a‘zolarining ichki kuchlarini faollashtirish oilaning ijtimoiy holatini yaxshilashda muhim o‘rin tutadi. Mediasiya texnologiyasi oilaviy nizolarni hal qilishda samarali vosita bo‘lib, oilaviy muammolarni tinch yo‘l bilan bartaraf etishga yordam beradi. Ijtimoiy ishchilarning malakali va tajribali aralashuvi bu jarayonning muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarurdir. Har bir texnologiyaning o‘ziga xos yondashuvi va amaliyoti orqali notinch oilalar bilan ishlashda nafaqat individual yordam

² Ergashev J.E. *Oilaviy ijtimoiy ish asoslari*. – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2019. – 190 b.

³ Johnson M. & Smith R., 2022, pp. 112–115

ko'rsatiladi, balki ularning o'z holatini yaxshilash va jamiyatga to'liq integratsiyalashishlari uchun shart-sharoitlar yaratish imkoniyati mavjud. Ijtimoiy ish texnologiyalarining muvaffaqiyatli qo'llanilishi oilalarning ijtimoiy barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy farovonligini oshirish va ularni kelajakda muammolardan himoya qilishda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'aybullaev M.M. – "Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti" (Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020)
2. Ergashev J.E. Oilaviy ijtimoiy ish asoslari. – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2019. – 190 b.
3. Johnson M. & Smith R., 2022, pp. 112–115
4. Ergashev J.E. – "Oilaviy ijtimoiy ish asoslari" (Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2019)